

Acésta fôia ese
cate 3 côle pe luna
si costa 2 fiorini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
1 galbenu cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

Fôia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonédia la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiiu. séu prin posta
séu prin domnii co-
ectori.

Nr. 6.

Brasiovu 15. Martiu 1877.

Anulu X.

Sumariu: O lacrima ferbinte. (Urmare). — Documente la istori'a revolutiunei ung. din a. 1848/9. (Urmare.) — Romanulu in pesi'a sa popolare. (Urmare). — Studie dietetice populare. — Procesu verbale. — Publicarea baniloru incursi. Bibliografia.

O lacrima ferbinte.

(Urmare.)

1847. In anulu acesta, dupa absolvirea dreptu-
rilor am mersu la Pest'a spre studiarea tehnice.
Ardeleni pe timpul acela era pucini cari studiá a-
fara din tíera, romani nici unulu. In anulu acesta
s'a facutu alegerea de deputati prea memorabile, unde
curgea lupta pe víetia si mórte intre conservativulu
Szentkirályi, si pe atunci popularulu Kosuth, celu
din urma avé in programa desfiintierea iobagiei. La
banchetulu cestui din urma amu luat si eu parte,
si cá nobilu amu si votatu pentru densulu.

In 1848 amu luat parte la miscarile petrecute
in Budapesta, la eliberarea lui Murgu, Tancsics, cari
erau arestanti politici. Eramu petruncu de totu de
cuventele „libertate, egalitate, fratieta;“ cu deose-
bire cuventele pronuntiate de presidente republiciei
franceze Lamartine, „cá in oceanulu slavismului ro-
manii si ungerii forméza o iusula verde,“ au resu-
natu cu poteré magica in urechile mele; epistolele
mele scrise sub impresiunea numiteloru cuvente se
ceteau in Abrudu inaintea apotecei in piatia, intre
aplause. Eu eramu de totu incantatu; dara tatalu
meu era fôrte ingrigiatu de simtiementele mele; elu
din Transilvani'a privea cu alti ochi evenimentele,
din care cauza imi scriá totu a dou'a di. Citeamu
intre sîruri temerile lui, ca ci mai de multe-ori me
indrumá la umbrele strabuniloru mei, cari au fostu
totu-d'auna in cea mai buna armonia cu natiunile
conlocuitoare, dara pentru aceea au traitu, au si muritu
cá romani adeverati. — Indata dupa adunarea din
Blasiu mi-a tramisu juramentulu depusu de natiunea
romana pe campulu libertatii, si m'a provocatu cá se
adunu si pe alti tineri romani transilvaneni, de voru
fi in Pest'a (afara de mine altii nu era), se mergemu
in biseric'a grecésca si acolo inaintea altariului se'lu de-
punemu. — Voi'a tatalui meu era mandatu pentru
mine. Aflandu eu, cá juramentulu fačia cu tronulu
si cu natiunile conlocuitoare este leale, l'amu depusu,
si prin aceea tatalu meu s'a odichnitu, de si audise
cá in Pest'a nimene nu avea asia péna lunga, rósia
in pelaria cá eu. — In adeveru, eu eramu fôrte fe-
ricitu; imi vedeamu realizate visurile mele si aspira-

tiunile strabuniloru mei, cari de dorulu triumfulu ro-
manismului s'au inmormentatu intre lacrimi si doreri.
In anulu acesta am luat parte la unu banchetu in
Vien'a, unde tóte natiunile Europei era reprezentate
prin tineri. Aici amu auditu antaia-data cantandu
imnulu fiesce-carei natiuni. Mai antaiu a inceputu unu
francesu: „Allons enfants de la patrie,“ dupa aceea
germanulu: „Wo ist des Deutschen Vaterland?“ apoi
unu polonu: „Zehntausend Mann bei Warschau auf
die Knie schwuren,“ apoi unu unguru: „Hazádnak
rendületlenül légy hive o magyar,“ apoi unu italianu
si in urma slavii. Presiedintele adunarei a intrebatu,
nu mai este alta natiune aici reprezentata? Ba da,
amu respunsu eu, si amu inceputu: „Destépta-te ro-
mane.“ S'au facutu o tacere mormentalá, apoi siop-
teau unii cu altii, cu deosebire unu italianu cu nu-
mele Angelo, diumetate sculatu de pe scaunu, cu
gur'a cascata, pareá cá a vrutu se inghitia totu cu-
ventulu pronuntiatu de mine; ochii lui cei ageri cá
unu vulture, infipti asupra mea imi atrasera aten-
tiunea. Candu amu finitu, a fugitu la mine, m'a im-
braciosiatu cu focu intrebându-me: „Cine esti tu?
cumu chiama patri'a ta? Am intielesu dorerile na-
tiunei tale,“ dise elu, apoi au strigatu cu totii: „Se
traiesca natiunea romana.“

In luu'a lui Aprilie s'a unitu casin'a magnatiloru,
alu carei presiedinte era c. St. Széchenyi, cu casin'a
democratiloru, alu carei membru eram si eu. Aici
presiedintele era Kosuth. Aici amu avutu ocaziune
a cunosce in persóna tóte celebritatile magiariloru.

Totu in luu'a acést'a a intorsu deputatiunea ti-
nerimei din Vien'a visit'a facuta cu scopu de frater-
nisare. Vienesii au fostu primiti si ospetati mai
multe dile in Pest'a cu o splendóre rara.

Deputatiunea poloniloru si á romaniloru din Ro-
mani'a totu in acelu timpu a fostu in Pest'a.

In lun'a lui Maiu deschidendu se diet'a Tran-
silvaniei, am plecatu acasa. In Clusiu m'am intalnit
cu Vasváry, pe care 'lu cunosceamu din Pest'a, ti-
neru talentatu, oratoru fôrte popularu si placutu, de
care isi temea Kosuth popularitatea; damele din Pest'a
i-au presentatu de suvenire unu ánelu de aur cu
inscriptiunea „1848, 15 Martiu.“ Vidács, asemenea
amicu din Pest'a cu Gajzágó, care era la Széchenyi

cancelistu, si inca unulu alu carui nume l'am uitatu, acestia erau trimisi sub pretestulu fraternisarii, se prelucre tinerimea ardeléna pentru uniune. In Clusiu s'au primitu cu mare pompa; in teatru era o loge decorata anume pentru ei, unde am fostu si eu. In dieta era o banca togma langa episcopulu Lemeny destinata pentru ei. Acolo amu siediatu noi 5 insi.

Fraternisarea curgea grosu. Intr'o di se respandesce scirea cà politi'a a prinsu in Clusiu mai multi inteligenti romani, intre cari si pe Todoru feciorulu protopopulu din Bistr'a, care mie mi-a fostu conscolariu in liceu. Indata m'am dusu la politia, unde la inceputu imi respunsera scurtu, dara vedindu cà mie nu'mi prea pasa, nu'su omulu care se întórce dela jumatate calea, mi-a datu informatiune, cà l'au arestatu la denuntiarea lui I. L. din Campeni, care l'a descrisu de unu agitatoriu (buitogatau) periculosu. Reinfecta intorcându-me, am mersu la Vasváry, si 'i-amu disu lui: Frate daca suntu drepte acelea ce am auditu eu in Pest'a de unu jumatate de anu necontenitu din gur'a vóstra, mergi si'lu scapa. Eu 'i-amu naratu lucrulu cu Todoru; s'a indignatu si luandu pelari'a s'a dusu. Peste 2 óre s'a intorsu si mi-a spusu cà Todoru va fi liberu, dara cà lucrulu nu e gluma. Se dice cà romanii in tiér'a intréga agitéza pe facia in contr'a uniunei, mai alesu muntii apuseni in frunte cu avocatulu Ianculu insuffla grigia si temere. Peste cateva dile eu m'am dusu acasa; la despartire, am inviatu deputatiunea intréga se me cerceteze la cas'a parintiloru mei in Abrudu, ceea ce ei promitiendu'mi au si facutu. Inainte de a se întórce din Ardealu au venitu la Abrudu, unde au petrecutu 8 dile. In Abrudu au fostu primiti abrudienesce; ti se pareo cà in munti si in vali e nunta. Ceilalti s'au intorsu in Ungari'a acasa, éra Vasváry a remasu; m'a rogatu se'lu conducu in muntii dela Vidr'a, cà aru voi se vedea Ghiatiariulu, care sta din mai multe odai subterane, plafonulu din granitu, pare cà e lucratu de mana de omu, éra pavimentulu de ghiatia grósa de mai multi stengeni. In aceste odai se afla deosebite figure si formatiuni din picaturi de apa inghietata; apoi loculu de unde purcede Ariesulu, unde tóte cele se petrifica, si unde este unu munte intregu de melci petrificati s. a. 'Iamu promis, l'amu condusu. Pe drumu mi-a descoperitu, cà scopulu lui e se cunósca pe Ianculu. In alta diua la amiédi am sositu la Iancu, unde l'au primitu pe Vasváry fórte bine. Tatalu Iancului era jude comunalu, iobagiu, inse omu bogatu, voinicu, imbracatu bine; la cas'a lui affai totu-d'auna cafea, rosolu, vinu bunu, apa de Borszék, pastravi si venatu. Abia amu sositu in casa si abia au facutu ambii cunoscintia, in 5 minute s'a incinsu o disputa fórte infocata intre ei; credeai cà nu acuma s'au vediatu intaia-data, ci cà suntu doi antagonisti, cari de multu astepta unulu dupa altulu se'si continue o disputa nefinita. Dupa prandiu ne adusera calariile se plecamu la munte. Ne-amu luat diu'a buna dela caseni; Iancu si Vas-

váry au esitu pana in curte disputandu. Candu era se se suie Vasváry pe calu, ei dice Ianculu: Sci ce Domnule, déca me ai onoratu cu visit'a, apoi nu me multiamescu cu o diumetate de di, remani pana mane, si déca nu vrei se te mai intorci pe aici, apoi 'ti dau eu unu conducatoriu, care te va conduce peste munti pe la „Fontanele.“ Vasváry n'a asteptatu se'i dica a dou'a óra; neamu intorsu in casa, unde s'au incercatu ambii se se capaciteze. Eu 'iamu lasatu in pace, me delectamu in ei, ambii inalti, voinici, blondini, infocati, esaltati, oratori buni, in etate de 24 ani, talentati, nu se poteau de locu capacita. Pe urma au esitu Vasváry cu colórea, si a disu: „Ce a gresitu diet'a din Clusiu, va indrepta diet'a din Pest'a, dara uninnea se va face, de nu altmintrelea prin poterea armelor.“ La audiulu cuventeloru acestora au saritu Ianculu dupa scaunu dreptu in susu, cá candu l'aru fi muscatu unu sierpe, s'a facutu palidu cá mórtea; si a racnitu intr'unu tonu, de si eu m'am spariatu de elu. „Se nu ve inpinga infernulu la acestu pasiu, cà-ci atunci v'a cantatu cocosiulu. Se scii cà eu suntu nepotulu lui Hor'a, care a crescutu in cas'a asta, unde ne aflamu noi, si care a moritu cá martiru pe róta, si i s'au aruncatu trupulu in tóte partile lumei; suntu gat'a ai urmá lui, dara uniunea n'o primescu.“

„Ei bine, ce vreti se opponeti poterii magiare, cu care suntu insoçiti toti romanii, toti slovacii si germanii din Ungari'a? dise Vasváry. Braciale nóstre, ii respunse Ianculu, cósele si ferulu dela plugu, si vai de acela care ar' incercá se supuna acesti munti, acela va muscá in érba. VEDIENDU eu cà de capacitate nu póte fi vorba, m'am intrepusu si am facutu capetu disputei, promitiendu ambii, cà nu voru mai politisá. In diu'a urmatóre Vasváry a plecatu; la despartire a disu Vasváry: Se ne revedemu in diet'a din Pest'a cá deputati. „Mai ingraba ne vomu intalni in lupta, decatu acolo.“ i-a respunsu Ianculu. „Atunci da,“ l'a intreruptu Vasváry. Dandu'si man'a s'au despartitu. Eu am insocitu pe Vasváry pana a trecutu muntii. In totu decursulu calatoriei a tacutu, era cufundatu in cugete. Déca l'am intrebatu de caus'a tacerii, mi-a respunsu, cà frumseti'a acelu munti gigantici l'a fermecat; mie inse mi s'a parutu cà alte cugete ilu neodichneau, cà-ci odata a intreruptu tacerea cu cuvintele: „Ianculu acesta e unu omu extraordinariu; e omu cu sange rece, talentatu, dara candu vorbesce despre suferintiele natiunei sale, e fanaticu, 'i schinteie ochii, si poti vedea intr'ensii faci'a rovlutiunei aprinse.“

Dupa aceea éra s'a cufundatu in ganduri. Candu amu ajunsu pe cararea aceea care conduce intr'o inaltime ametitóre asupr'a riului, 'i-am povestitu cà potignindu-se odata calulu unui motiu, incarcatu cu ciubere, s'au dusu de-a róta pana in riu, sdobindu-se calulu si ciuberele in sute de bucati; socii lui l'au consolatu pre bietulu motiu pentru pagub'a suferita, care ii érá tóta averea, la care motiulu a respunsu:

„Paguba cá paguba, dar imi placù cum se duse.“ Vasváry scotiendú'si notițiile si-a însemnatu acestu lucru, apoi éra a tacutu. Candu au ajunsu la Fontanele, a eschiamatu: „Dómne! ce locu incantatoriu, daca asiu fi unu lord bogatu, asiu dispune prin testamentu se me înmormente aici, unde nu conturba nimicu tacerea acésta serbatorésca; aici pare cà esti mai aprópe de Domnedieu. Ce visiune!

Aici ne luaramu adio, promitiendú'i cà in scurtu timpu o se me întoreu spre continuarea studiiloru la Pest'a, unde ne vomu vedea.

Intorcându-me la Vidr'a, am mai petrecutu câteva zile la Ianculu cu venatu, la ursi. — In anul acest'a au emigratu multi romani din Romani'a, in muntii apuseni, la cas'a parintiloru mei inca au fostu mai multi insi timpu mai idelungatu; între altii, Ionescu si Alesandru Golescu celu numitu si Albulu si Aimé Martin, pentru blandulu si dulcele seu caracteru, frate alu treilea dupa Nicolae si Stefanu. Cestu din urma a remasu la noi pana in tómn'a anului 1849. Parintii mei ilu iubeau cá pe fiulu lor; elu inca ii numea tata si mama. Daca Romani'a ii va radică monumentu precum se aude, de síguru se va eternisá memori'a unui spiritu sublimu.

1849. Mare nenorocire au ajunsu Abrudulu in acestu ann, multe familii oneste si fruntasie, fara distingere de nationalitate, au remasu fara copérisiu, vedindu cu ochii proprii, cum se rapesce si nimicésce fructulu osteneleloru, si pucine familii au remasu care se n'asi deplanga pe unulu séu mai multi membri ai familiei caduti victima furiei poporului. In adeveru e lucrú usioru a aduce pasiunile poporului in esundare, dara e greu a le restringe in alvia. Acela care e caus'a, va avea greu a respunde inaintea tronului lui Ddieu.

Cu ocasiunea candu desarmasera romanii gard'a nationala magiara in Abrudu, nu li s'a intemplat uinguriloru nici o insulta, afara de singurulu casu, candu unu caltunariu unguuru s'a jeluitu cà unu lancieru romanu i-a furatu o furculitia, in pretiu de vre-o cativa cruceri, pentru care fapta Iancu l'a condamnatu la mórte; si daca nu se întrepuneau toti unguurii pentru elu, se si esecutá.

Intrandu Hatvany la Abrudu, sub durat'a armistitiului indata s'a inceputu desarmarea romaniloru orasieni, cu care ocasiune multe insulte si jafuri au suferitu romanii. Vedindu aceste magistratulu si alti ómeni de omenia dintre unguuri, au trimisu pe senatorulu Geley, omu fórte onestu, cultu, din o familia vechia magiara, la Hatvany, cá se'i spuna cà romanii din Abrudu nu le-au facutu nici unu reu, din contra, le-au aparatu averea si viati'a, si cum-cà între romanii de acolo suntu familii care aru astepta alta tractare. La audiulu acestoru cuvente i'a respunsu Hatvany catranitu: „Pe întregulu magistratu romanescu ilu lasu se'lu spendiure, si pe D-ta te punu langa elu,“ si l'au scosu din casa afara.

Intorcându-se Geley de acolo, m'au intalnitu

in piatia, unde mersesemu dóra voiu vedea pe vre-unu oficiern care mi a fostu conscolariu, ori cunoscutu din Pest'a, se'lu ducu la noi acasa, pentru-cà la noi au pusu unu despartimentu de husari cu unu strajamesteru, omu rabiatu si barbaru. Daca le-amu disu cà la noi e locu pentru unu oficiern superioru, mi-a respunsu, cà din caus'a grasduriloru trebuie se puna mai multi husari la noi. Geley mi-a comunicatu ce patise cu Hatvany; m'am întorsu catra casa ingrijatu, candu éca intalnescu pe Topler conscolariu d'ai mei, astadi septemvir; l'am rogatu se vie la noi; elu s'a escusatu, cà trebuie se se întórca la Ungari'a; e trimisu cu depesie, precum s'a si intemplat. Mergându acasa am trecut inaintea unei companii de honvedii. Odata audu o puscatura trecându'mi glontiulu fluierandu pe la urechie. Amu statu in locu si întrebandu, oficiernulu mi-a respunsu cà e ne-bagare de séma. Totu in timpulu acela esindu unu romanu beatu din crisma, si vedindu honvedii, cari in Abrudu si juru pana aici era necunoscuti, trecându inaintea lor au strigatu: „Se traiésca Imperatulu! totu e alu romanuluiu catu e pe pamentu si subt pamentu.“ Ungurii s'au aruncatu asupra lui si l'au taiatu totu in bucati.

Din momentulu acesta n'amu mai esitu din casa afara; mam'a mea de spaima a caditu la patu; tatalu meu era peste mesura intristatu. Ungurii intr'aceea tóta curtea, grasdurile si pimnitiele le-au sapafu, sub pretestu ca cauta dupa arme si munitiune; intr'adeveru cautau dupa auru si argintu. Intr'aceea romanii cari s'au fostu dusu din lagaru acasa, éra s'au adunatu, si lupt'a între ei si unguuri s'a inceputu si curgea cu mare inversiunare.

In 9. Maiu s'au apropiatu romanii asia tare de orasiu, in catu nu mai poteamu stá in odaile nóstre cu ferestrele catra Rosi'a, pentru-cà din candu in candu cadea câte unu glontiu pe casa. In diu'a aceea a venitu strajamesterulu dela husari acasa, cu manile pline de sange; întrebându'lu ca ce s'a intemplat, ne-a respunsu: Uitate acolo, aratandu la plopii cei inalti in fundulu gradinei nóstre care se marginea cu uliti'a, am spandiuratu pe unu romanu, dara dintaiu i'am scosu ochii; mane ii spendiuramu pre toti fóra osebire, asia mi-a poruncitu colonelulu Hatvany. Audiendu noi aceste, ne-amu consultatu cu parintii si fratii mei, ce aru fi de facutu. Parintii mei au declarat din capulu locului, cà ei casa si averea lor nu o parasescu; apoi intemple se ce va vrea Dumnedieu, Mam'a mea nici cà aru fi fostu in stare se póta fugi. Noi 3 frati, fara scirea parintiloru, cà-ci ei nu s'au invoitu, amu mersu la Hatvany, i-amu descoperitu totu lucrulu si l'amu rogatu, cá se ne spendiure, se ne inroleze, ori se faca ce va vrea cu noi, dara se dea pace parintiloru nostri. In urma provocandume la cunoscintiele si relatiunile mele din Pest'a, l'amu amenintiatu cà me voiu adresa de-adreptulu la ministeriulu magiaru.

Ne-amu întorsu dela elu fara a póte ispiti tendentiele lui draconice.

De càtra séra a venitu unu oficiru la noi, demandandu in numele comandantelui, se ne adunamu in piatia, ducundu cu noi tóta averea nóstra ce o posedemu in bani, auru, argintu, pretiöse etc.; caruia respundiendu noi categorice, cà asta nu o vomu face, s'a intorsu. Peste cateva minute intra senatorulu Geley in casa, si ne dice: „Nu cumva se mergeti cu Hatvani, cà-ci acela nu e omu; daca veti esí afara la otaru, ve pusca pe toti si ve rapesce averea. Si pentru ungruii din orasiu e o nenorocire. Ce se va intemplá pentru Ddieu, déca ne voru esí romanii in cale, cu copii si femeile, e vai de noi.“ A esitu plangundu din casa afara; parintii mei inca plangeau amaru. Pana candu s'au petrecutu aceste, lupt'a pe dealuri curgea neintreruptu, mai alesu legionarii vienesi cu capulu de mórte pe pelaria, se aparau resoluti; romanii mereu castigau terenu. Intr'aceea a inseratu. Ce se facemu, dise mam'a mea, dóra nu o se asteptamu se ne junghie aici in casa. Fugiti pentru Domnedieu, aru fi unu lucru grozavu se vedu eu cà ve omóra inaintea mea. Auditi cà vecinii inca au fugitu in taber'a romanésca. E intunerecu completu; intrebuintiati ocasiunea. — „Mergemu, a disutat'a,“ eu amu privitu adesea in batalii mórtea dreptu in faccia, dara se asteptu se me omóre aici in cas'a asta, nu o voiu face; pe tine muiere, te ducu in bracia.“ — Eu amu esitu afara pe terasa, de unde adese priviamu la apusulu si resaritulú sórelui, panoram'a minunata ce se infacisiá candu sórele reflectá asupr'a stancei colosale Vulcanu, care erá vis-a-vis de cas'a nóstra; amu statu intristatu, fiindu-cà imi vedeam ilusiunile mele prefacute in fumu. M'am decisu se nu me opunu mai departe planului de a parasí cas'a, amu incuiatu canii de venatu, cari alarmati de strigatele si puscaturile cele cumplite, fugeau in curte latrandu, nu cumva venindu dupa noi, se ne tradedie chiaru fidelitatea loru.

(Va urmá).

Documente la istori'a revolutiunei ungr. din an. 1848/9

(Urmare)

III. Deputatulú dietale Ioane Gozmanu.

Tractamentulu de pace intre noi si ablegatulu Dragosiu, intrarea lui Hatvani si alte insielationi, ca atate plage fatale, in analise ni suntu cunoscute si inca dupa asiom'a recunoscuta:

„Una manus alteram lavat,“ adeca: Dragosiu fú orbu instrumentu, ca Hatvani fara de periclu se póta intra la noi, si intrebuintiatu si de Camarill'a vóstra, dupa cum se adeveresce si din secretele ce nu mai potura circula sub sigile.

Suntemu convinsi si despre intristatiunea presiedintelui Ungariei Ludovicu Kossuth, dar' ni-e dore de uru asia barbatu care 'si causá intristare contradicundu'si siesi, nu e constante in propusuri, promisiunile cele mai fundamentali de adi, mane

suntu revocate si nimicite prin alte decrete ale domniei sale. Noi credeamu cà prin prevedinti'a divina suntemu mantuiti de a nu fi noi caus'a principale a cotropirei natiunei nóstre, candu in septemanile trecute incepuramu a tractá seriosu cu domni'a lui, dar' prin acést'a ne facura mai atenti pre viitoriu.

Domni'a lui, inainte de a luá in drépt'a sceptrulu fericatoriu de popóra, trebue se alerge la esemplele celor mai constanti barbati din vécuri, cari au facutu, ce avea de a face domni'a lui.

Éra domnielorú vóstre ve multiamimu si nu ve rogamu se cereti pena (pedépsa) lui Hatvani, cà cu ce i-amu fostu datori i-amu datu, nimic'a remanendu-ne de a mai pretinde. Éra de mai aveti domni'a vóstra cu elu, rogati-ve, cá traiulu vietiei se-i fia cá alu imperatorilorú vechi resariteni, si servitorulu neinsetatu se'lu intrebe despre fapt'a din Abrudu.

Domnielorú vóstre, cari cá unoru organe ale corpului romanu, — ni totu aruncati cà suntemu órbe instrumente ale Camarillei — ve propunemu si ve poftimu a ne deslegá aceste doue intrebari: Camarill'a (precumu ve place) ni asecurá nationalitatea inca atunci, candu fratii magiari sbierá „Egy magyar nemzet, — egy magyar haza,“ apoi despre romani, nu le placea a vorbi nici cá despre „Nép.“ Acumu judecati, ce era mai consultu, a dá man'a cu aceia cari nu voiescu se scia de tine? séu cu acela care 'ti promise implinirea cererei.

Domni'a vóstra, ca ablegati la diet'a tieriei, ne scrieti cà veti fi midiulocitori intre noi si diet'a m. numai se ve spunemu, ce ne dóre, si de ce avemu trebuintia? Noi din parte-ne cu cea mai adanca dore amu cetitu aceste síre, candu domni'a vóstra, cá reprezentantii unei natiuni, nu sciti cari suntu dorerile ei, si spre a caroru vindecare chiaru diceti cà sunteti tramisi la acea diet'a m.

Atata totusi ve mai dechiaramu, cà natiunea ne-a impoteritu a'i aperá si cu arme nepedinti'a ei politica si nationale. — Noi recunoscatorilorú acestui adeveru suntemu amici, éra adversarilorú inimici, tieundu in lupt'a nóstra de sante principiele omenirei.

Asia dar' despre dorintiele natiunei si modalitatea tractamentului numai intrég'a natiune r. are dreptulu si e in stare de a tracta cu intrég'a natiune magiara.

Ce se tiene de armonia, noi nu numai cà voimu armoni'a cu tíer'a ungrésca, ma aspiramu dupa armoni'a toturoru popóraloru civilisate din Europ'a. Te intrebamu frate, óre cine au doveditu simpathia mai mare catra magiaru decatu romanulu transilvanu? — Cetit'ati unde-va in foile cele mai mucedde ale istoriei, cá vre-unu poporu se fia lasatu in óstea sa pre dusmanu dandu'i voia de a vorbi cum va vré dinsulu, dupa cum facuramu noi cu Dragosiu? Mai avemu unu esemplu si mai momentosu, inse ilu retacemu pana la alta ocasiune.*)

*) Se vorbia cà asemene cursa s'ar fi incercat a li pune Kemény Farkas. A. R.

Domnule Gozmanu! 'ti mai place a scrie, se nu asteptamu rescolarea intregi tieri asupra-ne, si se nu fimu instrumente, intielegundu libertatea comune.

Noi la punctulu antaiu 'ti respundemu, ca cu tota tier'a vomu tiené ataculu catu se póte mai eroicesce, pana la non plus ultra, spre noi totusi sperandu o cautare a popóraloru civilisate; inse domni'a vóstra ar' trebui se ve desteptati din somnu si se nu ve scolati asupra-ne, ci se ve scolati asupr'a conservatoriloru si aristocratiloru, cari nu voiescu liber-

IV. Gubernatoriulu tieri dlui Iosifu Simonffí colonelu.

Pest'a, 5 Iuliu 1849.

Cu consensulu consiliului ministeriale, 'ti respundu la corespondintiele dtale portate, pentru impaciuirea insurectiunei romane, cu capulu insurectiunei Avramu Iancu.

Totu omulu póte sci, ca eu — parendu'mi reu din ánima de apesarea, in care poporulu de limb'a romanésca alu patriei mele a suferitu in decursu de secle — m'am luptatu in tota vieti'a mea, in intielegere cu amicii mei de principie politice, pentru estinderea dreptului comune, a libertatii comune si asupr'a loru.

Me provocu la Ddiu si la publicitate, ca in diet'a ce s'a tienutu continuu dela inceputulu lui Iuliu a tr., ca deputatu, ca ministru, ca presiedinte alu guvernului, am partenitu, spriginitu si promovatu totu-déun'a si cu tota ocasiunea, dreptele dorintie, compatibile cu unitatea statului, ale fia-carui cetatianu alu patriei, de ori care limba si religiune.

Inse o parere n'am potutu s'o intielegu nici odata: ca adeca intr'o tíera se póta esiste deosebite nationalitati politice.

Credu si marturisescu, ca limb'a si religiunea se nu faca nici o deosebire in exercitiulu drepturiloru politice.

Credu si marturisescu si aceea, ca tota poporatiunea nu numai se se póta servi liberu de limb'a sa in viati'a privata, in beseric'a, in scolele si in comunitatea sa, ci si ca se póta pretinde ajutoriulu statului pentru desvoltarea limbei sale, in interesulu civilisatiunei.

Inse, ca intr'o tíera se póta fi mai multe limbe diplomatice, daca aceea tíera vré se fia unu corpn si nu impartitu in cantóne suverane, deosebite, acést'a n'o potu intielege.

Cu deosebire, n'o potu intielege acolo, unde soiurile de poporu de deosebite limbi nu locuiescu pre teritorie deosebite, arondate, ci mestecate unele cu altele.

Asemenea tíera nu se póte nici impartii nici guverná dupa limbe, de nu cumva voimu s'o dumicamu.

Cui i-ar' veni in minte a pretinde deosebita nationalitate politica pentru marele numeru de Ciangai

tatea practica intre natiunile transilvane, ci si acum pe aripile superbiei sbóra dupa o suprematia absurda; asupr'a acestor'a ve scolati, pre acestia bateti cu toagulu gurei — cu condeiulu — si cu sabi'a fisica i debelati, ca acestia suntu restornarea acestoru doua staturi, cari se lauda cu acelesi popóra si frupte.

Datu in Campeni, 15/27 Iuliu, 1849.

Avramu Iancu mp.
prefectu.

*IV. Az ország kormányzója Simonffy József
alezredes urnak.*

Pest, július 5-ikén 1849.

Önnek, az oláh lázadás kibékítése iránt Avram Janku lázadás főnökkel váltott levelezéseire a ministeri tanács hozzájárultával válaszolom:

Hogy én szivemből sajnálva azon elnyomatást, melyben hazámnak román ajku népe századokon át szenvedett, politikai elvrokonaimmal egyetérőleg a közös jognak, közös szabadságnak reájok is kiterjesztéséért egész életemen át küzdöttem, tudhatja mindenk.

Hogy a tavaly június elején megkezdett s folytatást tartó országgyűlésen mint követ, mint minster, mint kormányelnök minden honlakósnak bármi nyelvű és vallásu legyen, az ország státusegységével meg-egyezhető jogszerű kívánatait mindég és minden alkalommal pártoltam, támogattam s gyámolítottam, Istenre és a nyilvánosságra hivatkozom.

Egy nézetet azonban soha sem tudtam megérteni, azt, hogy egy országban különböző politikai nemzetiségek létezhesenek.

Hogy nyelv és vallás semmi politikai jogok élvezetében különbséget ne tegyen, ez hitem és valóságom.

Hogy nyelvét minden népség nemcsak a magán életben, hanem egyházában, iskoláiban, községében ne csak szabadon használhassa, hanem ennek a civilisatió érdekébeni kifejlesztését a státustól igénybe vehesse, ezt is hiszem és vallom.

De hogy egy országban több diplomatikai nyelv lehessen, ha azon ország egy test akar lenni, és nem külön souverain cantonokra feloszlani, ezt nem érthetem.

Kivált nem érthetem ott, a hol a különböző nyelvű népfajok nem külön arondirozott területeken, egymástól elválasztva, hanem vegyesen, és keverve laknak.

Ily országot nyelvek szerint sem fölosztani, sem kormányozni nem lehet, ha csak az országot eldarabolni nem akarjuk.

Kinek jutna eszébe a kis (!) Moldvában lakó nagyszámú (!!)

magiari, cari locuiescu in mic'a Moldova? Nimenui, pentru-cà acést'a ar' fi dismembrarea Moldovei.

Asia este acést'a si in Ungari'a, nationalitate politica se póte imaginá numai pre bas'a unui teritoriu arondatu, un'a tíera numai unu teritoriu póte avé, pre acestu teritoriu potu fi ori cate limbe, ori cate religiuni, si daca vremu libertate, fia care, fara deosebire de limba si religiune, trebue se fia egalu in dreptu, in lege, in libertate; inse a imparti un'a tíera dupa limba, si a dá fia-carei parti nationalitate politica deosebita pre teritoriu deosebitu, insemna a dumiá acea tíera, adeca a o desfiintá.

Deci guvernulu tiei nici odata nu'si póte dá invoicea la acea sinucidere a patriei nóstre, cá din un'a si nedespartit'a tíera unгурésca, se creamu tiere deosebite: unгурésca, totiésca. nemtiésca, sasésca, romanésca, rusésca; si daca locuitorii de limb'a romanésca ai tiei n'o voiescu acést'a, precum cu mintea intréga nici n'o potu voí, apoi trebue se marturisésca, cá isi risipescu sangele fara de nici o cauza, cá instruminte orbe, rescolandu-se contr'a acelu legi, cari li-au datu libertate comune si egale cu toti ceilalti locuitori.

Dar' poté inaintea ochiloru loru se iaverte in cétia ideí'a federatiunei. Federatiune póte se fia intre doue tiere deosebite. Tíer'a unгурésca póte fi in federatiune cu Tíer'a romanésca, cu Serbi'a etc. Inse tíer'a unгурésca cu sine insasi, adeca cu cetatienii locuitori in sinulu seu, nu póte intrá in federatiune. Acést'a e absurditate.

Lege comune, dreptu comunu, libertate comune, acést'a o dá legea tiei, acést'a o recomanda fia-caruia guvernulu tiei. Mai multu decatu acést'a nu póte dá nimenui, pentru-cà, mai multu nime nu póte avea.

Acesta mi-a fostu credeulu totu-déun'a, acést'a am dechiarat'o la tóta ocasiunea, acést'a am dechiarat'o si nefericitului deputatu dietale Dragosiu, ucisu in modu barbaru de proprii sei consangeni — candu m'a intrebatu: cà ce sórte póte asteptá poporulu romanu rescولاتu, daca deponendu armele s'ar' intórce la ascultare facia cu guvernulu si la fidelitate facia cu statulu magiaru?

Si de aceea me necajesse intrig'a malitiósa a capului insurectiunei romane, ce stá in corespondintia cu dta, cum cutéza a me calumniá, cá si candu „eu in ordinulu scrisu lui Hatvani asiú fi revocatu séu schimbatu concesiunile dechiarate in epistol'a scrisa lui Dragosiu,“ — acest'a nu este adeveratu.

Dragosiu, candu s'a insciintiatu mai antaiu la mine, cá doresce a incercá pre risiculu propriu, potolirea rescólei romane, m'a recercatu, cá — pana ce va tiené acésta staruintia a dinsului — se concedu armistitiu. Eu la acést'a amu dechiaratu si atunci, cà pentru asemeni esperimentari nesigure, nu voiu dá armistitiu nici odata, si nu voiu concede se se impiedece operatiunile de resboiu, pentru-cà totu-

litikai nemzetiséget követelni? Senkinek, meit ez Moldovának dismembratiója volna.

Igy van ez Magyarországgal is; — politikai nemzetiség csak arrondirozott territorium alapján képzelhető, evg országnak egy territoriuma lehet csak, e territoriumon lehet akármennyi nyelv, akármennyi vallás, s ha szabadságot akarunk mindenkinek nyelv és vallás különbség nélkül, egyenlőnek kell lenni jogban, törvényben, szabadságban, de egy országot nyelv szerint felosztani, s mindenik résznek külön territoriumon külön politikai nemzetiséget adni annyit tesz, mint azon országot feldarabolni, azaz megszüntetni.

Hazánknek azon öngyilkolására téhát, hogy az egy és osztatlan Magyarországból külön magyar, tót, német, szász, román, szerb, orosz tartományokat alkossunk, az országkormányja soha reá nem állhat, de ha ezt az ország román ajku lakóssai nem akarják, a mint jozanul nem akarhatják, ugy meg kell vallaniok, hogy ok nélkül vakeszköz gyanánt pazarolják véreket, fellázadván azon törvények ellen, melyek nekik minden más lakosokkal közös és egyenlő szabadságot adtanak.

De nekik talán a foederatio eszméje forog homályosan szemeik előtt. Magyarország lehet foederatióban Oláhországgal, Szerbiával sat. De Magyarország maga-magával, azaz a kebelében lakó polgárokkal, foederatioba nem léphet. Ez képtelenség.

Közös törvény, közös jog, közös szabadság, ezt ad az ország törvénye, ezt ajánlja mindenkinek az országkormányja. Ennél többet senkinek nem adhat, mert többel senki sem birhat.

Ez volt örökké hitvallásom, ezt nyilatkoztattam ki minden alkalommal, ezt a saját vérei által barbár módon meggyilkolt szerencsétlen Drágos országgyűlési követnek is, midőn kérdést tett hozzám: minő sorsra számíthatna a fellázadt oláhajku nép, ha a fegyvert letéve a kormány iránti engedelmességre, s a magyar Státus iránti hűségre visszatérne?

És azért bosszankodással veszem az önnel levelezésben álló oláh lázadási főnöknek azon ravasz ármánykodását, miszerint azzal mer rágalmazni, mint-ha én a Drágoshoz írott levelemben kinyilatkoztatott engedményeket a Hatvanihoz írott rendeletemben vissza vontam vagy megmásítottam volna, ez nem igaz.

Drágos midőn legelőbb nálam jelenté magát a végett, hogy az oláh lázadásnak lecsilapítását saját merényletére megkísérteni ohajtja, arra kért fel, hogy mig ezen iparkodása tart, fegyverszünetet engednék. En erre már akkor is kinyilatkoztattam, hogy az ily bizonytalan kísérletek miatt fegyverszünetet adni soha nem fogok, s a hadimunkálatokat meg akasztani nem engedem, mert a haza, törvény és szabadság ellen

déun'a am esperiatu la insurgentii romani, serbi si slovaci rescovati in contra patriei, a legeri si a libertatei, cà tóta concessiunea de repausu, pe care au cerutu adese ori candu erau strimtorati, n'au intrebuintiat'o decatu pentru concentrarea poteriloru loru si pentru atacuri neopinate; si armistitiu nu dau nici pentru aceea, pentru-cà nu cunosc pre nimene, alu carui cuventu séu obligatiune ar' poté garantá, cà insurgentii voru observá conditiunile armistitiului.

Si de aceea, la pertractari nu me dimitu, pentru-cà eu nu cunosc alta alternativa, decatu séu a puni (pedepsi) pre totu insurgentulu, séu iertandu, pre bas'a legeri comune, a'i recunósce de cetatieni egalu indreptatiti.

(Va urma).

Romanulu in poesi'a sa poporale.

XIII. Continuare: descantecele.

(Urmare.)

Totu din unulu si acelasi tempu cu urdfrea poporului nostru romanescu suntu si descantecele. Se intielege de sine, cà noi facemu acésta oserbatiune si afirmatiune despre descantece, cumu si preste totu despre alalte specie ale literaturéi poporale, numai intru catu ele suntu romanesci. Inainte de a esista poporulu romanu cá atare, firesce nu potemu vorbi de descantece si alte producte literarie poporale romane. Cà ci altminte descantecele, déca privimu preste totu istoria desvoltarei culturale a omenimei, cá poeme insocitorie de acte mistice religionarie, autoritati primarie le dechiarara de cele de antaiu si mai antice in poesia¹⁾.

In speciale descantecele romaniloru daciani si-au prototipulu in descantecele vechiloru itali. / Ce? itali supersticiosi, creditori in descantece, boscone, farmece si vrajiture cá si romanii, cine ar' mai crede!? Si cu tóte aceste asia este: Contemplatiunea superstitiósá a fenomenelorú din natura le era óre-si-cumu propria, pamentulu loru se aretá puturea fertile in miaini de ale credentiei desierte, nutrite de un'a fantasia meridionale vivace²⁾. Ei inca avea anumite verificatiuni, in cari credea cà diace óre-care potere magica departatorie de rele: versuri séu descantece contra grandinei, malurei, tetiunelui de holde, diversiloru morbi si alte asemeni, de cari Catone, Varone si Ovidiu in scrierile loru ne pastrara vre-o doue trei esemple³⁾.

Asemenea in poporulu nostru, cine nu scie cu cata desteritate vendeca, alesu unele babe, diferitii morbi cu buruene culese dupa Rosalie si pre la San-Zuene, cu medicine séu asia-numite „doftorie babesci,“ inse-

fellázadt román, szerb és tót pártütöknél mindig azt tapasztaltam, hogy minden idő pihenési engedély, melyet midőn szorítva voltak, gyakran kértek, csak erejük öszpontosítására, véletlen megrohanásra használták; és fegyvernyugvást nem adok azért is, mert nem ismerek senkit kinek szava, vagy kötelezettsége a fegyvernyugvási feltételeknek, a pártütők részéről megőrtását garantírozhatná.

És azért alkudozásokba nem bocsátkozom, mert én más alternatívát nem ismerek, mint vagy büntetni minden pártütőt, vagy megbocsátva a közös törvény alapján, egyenlő jogu polgárokuak elismerni.

dofforie de regula insocite de descantece? Ele potu dupa credenti'a poporana, farmecá pre teneri, „facundu-le cu olcic'a“ si apreñdiendu estu modu in eli iubire catra cutare persóna; potu „face de amóre“ cu ósa de liliaci prinsu in ajunulu Cratiunului si ingropati de vii intr'unu furnicariu, cu cárligelulu remasu din scheletulu liliacului atragundu pre cine ti-e dragu, cu lopatic'a departandu pre cine ti-e uritu. Ele au potere de a legá ploile, de a inchiagá ap'a, de a gaci sórtea individiloru din trasurile palmei, au tragundu in patrudieci si unu de bobi. Ele vindeca de deochiu, de musicatur'a sierpiloru, de sagetatura, de gálci, de buba rea, de dorere de ánuema, de dorerea ochiloru si albétia, de obrintitu, de pocitura, mantue de Iele, de uritu si altele. Si tóte aceste prin „apa neinceputa,“ si erbe si buruene descantate.

Vedi bene, cà ochiulu cercetatoriu descópere in tóte aste, astragundu dela velulu si acidentiele superstitiósé, unu duplu fondu de adeveru pré reale. Unulu e profund'a religiositate a romanului, trasetura din cele mai caracteristice ale sufletului seu, conforme carei densu tiene susu si tare esistenti'a unei lumi spirituali, ochiloru materiali nevedute; provenirea toturoru lucruriloru, bune séu rele, in lumea acésta dela Fienti'a suprema, alu carei degetu a totu-potente pretotande ilu vedemu, si care in necesurile nóstre mai multu póte decatu ori-ce sucursu omenescu. Altulu e acea scientia destulu de adunca a naturei, la care cu mirare vedemu cà ajunsese intru scrutarile loru preotii etrusci, si carea transmisa sacerdotiloru latino-romani, dela acestia sfarmatura din acea scientia prin traditiune orale propagata din generatiune in generatiune, se pastrara si la romanii daciani pana in diu'a de astadi. Numai asia ne potemu esplicá, cumu pré bine o serbá D. G. Teodorescu¹⁾, cunoscinti'a legiloru fulgerului si ale electricitatei din natura, ce vedesce romanulu neinvetiatu la scóla, candu la inceputulu unei tempestati implanta unu toporu in midiu-

¹⁾ Iac. Grimm Kleinere Schriften II, Ueber das Gebet.

²⁾ Dr. Guil. Corssen o. e., pg. b.

³⁾ Cato R. R. 160; Varro de Re rustica I. 2; Ovidius Fastor. II.

¹⁾ D. G. Teodorescu in o. c.

loculu curtei si pune pre elu si o mana de sare, pentru cá trasnetulu se dé in fierulu toporului, éra nu in casa; candu din asemenea cauza alunga din casa pisicele si canii, perulu acestoru animale cá si ferulu fiendu, cumu se scie, bunu conducatoriu electricu. Numai asia ne potemu splicá coincidenti'a frapanta a mai multoru lécuri, folosite de femeile si preste totu de romanii nostri contr'a cutaroru si cutaroru morbi, cu medicinale usitate chiaru asia si chiaru in aceli morbi, si de catra romanii antici, precumu ne convingemu din Pliniu istoriculu naturale, din Catone si altii¹⁾.

Cum-cá descantecele sunt aievea asia de vechie, afirmaramu; cumu-cá sunt de un'a etate cu poporulu daco-romanu, demustra reminiscentiele mitologice din ele, anticitalile limbistice, cumu si numerósele numene si expresiuni stravechie, pre cari adi nici insesi descantatóriile nu le mai pricepu, ci le recita éca asia, mecanice. Ce va se dica, cá se aducemu cateva esemple, in descanteculu de gâci „cina martaci“ si „julebitia mare si mica?“²⁾ in descantecele de dorerea ochiloru „noue sante sambe albe pe délulu Deleleului, cu mature in bracia, cu cutíte ascutíte, cu manustergure la brâu“³⁾, si multe asemeni in descanteculu matragunei si altele?⁴⁾ Ulteriori colectiuni de descantari, precum si cercetari limbistice póte se ne scóta asupr'a acestoru si altoru producte poetice de acestu soiul la rezultate interesanti. Dara si in privinti'a limbistica, in descanteculu de obrintitu, culesu din partile meridionali ale Transilvaniei, carele incepe „pe decindea de mare óie laia sbéra“⁵⁾, cuventele rarite, celu pucinu in dialectulu nostru septemtrionale, numitu si daco-romanu, nu scimu se ocura, decatu numai in cele mai vechie monumente de limb'a romana. Éra in catu pentru reliciele mitologice, descanteculu de sagetatu, reinvóca „noue fete fetióre“⁶⁾, cumu se pare nóue dieine, Muse séu altele din mitologi'a vechia; „tórt'a pamentului“⁷⁾ memorata in descanteculu de lele, e apriatu dupa conceptulu si ideia ce avea celi vechi despre modulu aternarei globului pamentescu in cavitatea spatiului din universu, precumu in alte descantece si naratiuni rom. „buriculu pamentului“ e invederatu un'a aducere aminte de „δμφαλος της ης“ (Delli) alu vechiloru elenolatini; in fine Elele conforme credentiei mai comuni a poporului nostru, trei la numeru, coincidú dupa insusirile loru ací cu Parcele, ací cu Furiele celoru antici. Ci se audimu acestu descantecu curiosu:

„Voi Eleloru, maiestreloru,
Dusímáne ómeniloru.

Stapanele ventului,
Dómnele pamentului,
Ce prin vezduhu sborati,
Pe érba lunecati
Si pe valuri calcati,
Ve duceti in locuri departate,
In balta, trestie, pustietate,
Unde pop'a nu tóca,
Unde fét'a nu jóca;
Ve duceti in gur'a ventului,
Se ve loviti de tórt'a pamentului.
Esiti dein mana, trupu, petioru,
Si se periti susu intr'unu nuoru.
Dati omului sanate,
Cá sabi'a de focu ve bate.“¹⁾
(Va urma.)

• Studie dietetice populare²⁾.

Cunoscintie dietetice generali.

Nutritia normala corespondietória atatu dupa cualitate, catu si dupa cuantitate in tóte stadiile vietii omenesci, e un'a dintre conditionile principali pentru a sustienea corpulu nostru in cea mai deplina sanetate si pentru a'i dá si procura viétia indelungata. Abaterea dela aceste conditioni póte trage dupa sine totu felulu de morburi si in fine chiaru mórtea individului.

Déca aruncamu o privire fugitiva asupr'a felului de nutritie la diferitii ómeni, aflamu o diferintia din cele mai batetórie la ochi, ba potemu dice, cá nici unu omu nu se nutresce chiaru cá si confratele seu. Caus'a acestei impregiurari aduce cu sine respandirea némului omenescu preste tóta suprafaci'a pamentului. Scimu cu totii pré bine, cá unele sunt productele regiuniloru tropice si altele ale celoru ghiatiari, si éra cá si procesulu vietii omenesci difere tare, dupa etate, clima, genu, ocupatiune etc.

Nutrimintulu, potemu dice cá conditionéza temperamentulu, gradulu de cultura a fia-carui poporu; de unde apoi devine mani'a si reutatea cea ascunsa a mancatoriloru numai de carne, precumu si caracterulu deschisu si nobile alu popóraloru europene. Asia posedu frigulu, caldur'a, vaile si muntii, desertetele si codrii, ap'a si uscatulu, animalele si plantele influintia pregnanté asupr'a desvoltarei spirituale si morale, precumu si asupr'a colórei si formeloru mai multu séu mai pucinu frumóse ale corpului nostru. Intr'acestea numai jáce diferinti'a fiiloru de un'a si aceeaasi origine.

Intre speciile diferite de nutritie aflamu popóra, cari se nutrescu numai cu carne, si ér' altele, cari

¹⁾ Cfr. Nr. XIV. alu acestui tractatu.

²⁻³⁾ Guil. Schmidt Das Jahr und seine Tage in Meining der Romänen Siebenbürgens, Hermannstadt 1866 p. 35.

⁴⁾ Simeone Mangiuc'a Botanic'a romana in „Famili'a“ 1874 Nrii 43-49.

⁵⁾ Guil. Schmidt o. e. pg. 36.

⁶⁻⁷⁾ V. Alesandri Poesie popor. a Rom. pg. 271. 10.

¹⁾ In catu pentru stravechimea afirmata a descantece-loru vedi cá de esemplu in „Column'a lui Traianu“ 1876 pg. 35 unu descantecu comparatu cu altulu sanscritu din Ved'a.

²⁾ Acestea studie dietetice esite din pen'a unui medicu practicú de ai nostrii, aru merita se fia citite si apretiate in tóte familiile romanesci fara distinctiune. Red.

se servescu numai de plante. Unde se apropia omulu de polulu de nordu, e avisatu numai la carne, pre candu in partile tropice, de si ii stà selbatecimea la dispositiune, se nutresce mai numai cu vegetabile. Numai clim'a cea moderata a nóstra, care a fostu totu-de odata patri'a agriculturii si a economiei de vite, pretinde mancare mestecata. Venatorii din vastulu territoriu alu Americii de nordu mananca numai carne de bivolu, pre candu éra locuitorii din Oland'a noua, cari n'au nici carne si nici frupte, suntu siliti a se nutrî numai din vegetabili.

Déca ne intrebamu, pentru ce felu de nutrimentu este facutu omulu, pentru celu animale séu vegetabile, atunci respundemu cà pentru nici unulu din aceste eschisivu, precumu si sangele nostru tiene mediulocu între animale si plante. Animalele posedu pré multu albuminu si pré pucina grasime, pre candu plantele facu contrariulu. Diferinti'a acést'a nu se esprima numai aici, ci si in constructiunea organeloru nóstre de digestiune facia de animale. Pre candu animalele cari se nutrescu cu carne, dispunu de nisce dinti ascutti si de unu matiu scurtu, herbivorele din contra, dispunu de dinti tari si lati, acomodati pentru rosu si rumegatu, au si unu matiu lungu si resistente, aptu pentru mistuirea celor mai grele nutrimente. Omulu intru constructiunea organeloru acestora tiene mediulocu între carne si herbivore; elu trebuie se se nutrésca cu mancari atatu de animale, catu si de vegetabile. O nutrire numai cu nutrimentu animale l'ar' aduce pre omu intr'o categoria cu animalele rapitorie, cumu suntu d. e. Indianii. Nutrirea eschisivu vegetabila face pre omu greu si lenesiu, la mente si la corpu. Cum-cà vegetarianii nu se tienu de categori'a acést'a de ómeni, provine de acolo, cà ei mananca si lapte, untu, brendia, oua etc. Carne mancata preste mesura, aduce cu sine morburi de inflamatiuni, podagra, congestiuni: din contra vegetabilele preponderante asuprescu organele de digestiune, producu obstructiuni si unu sange, carele ne avendu cuantitatea necessaria de albuminu, nu coresponde de ajunsu pentru nutrirea buna a organismulu.

O nutrire uniforma éra, nu satisface de-ajunsu corpulu omenescu, carele e dispusu in nutrimentulu seu pentru varietate si schimbu; dintre tóte nutrimentele elu pretinde pre cele mai gustóse, nutritórie si mai usioru de mistuitu.

In catu pentru cantitatea nutrimentulu omenescu, ea depende dela multe conditiuni, care au influintia asupr'a ei asia, in catu aci nu se potu pune regule fixe si cu totul sigure. In genere se póte dice, cà din bucate mai puternice se pretinde mai pucinu, pre candu din cele mai pucinu nutritórie se ceru cuantitati mai mari; asisideré lucrulu intetitu inca pretinde mancare mai multa, decatu candu nu lucramu nimic'a.

In privinti'a valórei nutrementeloru este de observatu, cà acelu nutrimentu este mai corespundietoriu pentru corpu nostru, carele pre langa puterea sa nutritiva e totu de-odata si usioru de assimilatu.

Ce ne ajuta nóue, déca unu nutrimentu possede substantiele cele mai nutritive, candu acelea nu se potu mistui si introduce in sange; nutrimentulu are deci se fia si mistuibile, se se dissólva usioru in sucurile stomacali si se se introduca cu cea mai mare facilitate in sange.

Despre possibilitatea de a se mistui nutrimentele, se punu urmatóriele regule:

1) Din ce suntu nutrimentele mai fluide, mai solubile, cu ataf'a mai usioru se potu mistui. Carne si grasimea trebuiescu mestecate si impartite in modu delicatu; carne móle este mai usióra decatu cea tare.

2) Suculu stomaculu are se fia de-ajunsu.

3) Cu catu mai usioru se potu patrunde nutrimentele prin suculu stomaculu, cu atatu suntu mai mistuibile, de aceea noi preparamu nutrimentele nóstre.

4) Nutrimentele suntu éra cu atatu mai mistuibile, cu catu ele in compositiunea lor stau mai aproape de corpu nostru.

Nutrindu-ne in modulu acesta rationale, ni se intarescu muschii si ósele si se dà crerilor acea directiune, pe care o cunóscemu la tóte popórale culte; de aici potemu vedea pré usioru, cà nutrimentulu 'si esprime puterea sa si asupr'a functiunei spirituali si a temperamentulu. Pre candu nutrimentulu animale face pre omu selbaticu si celu eschisivu vegetabile ilu indiestrédiu cu pucine insusiri spirituali, nutrimentulu mixtu ii dà acea putere mare, ce 'lu face se dominedie preste tóte celelalte creaturi.

Diversele etati inca pretindu o dieta deosebita, de aceea fia-ne iertatu a privi regulele necesarie dupa diversele stadie ale vietii.

Dieta sugatoriului.

Pentru sugatoriu laptele femeiescu este nutrimentulu celu mai corespundietoriu; dar' nu este de ajunsu numai cu atatu. Adeverulu credintiei in natura si in tóte influintiele ei ne invétia, cum-cà fia-care sugatoriu are se fia pusu la peptulu mamei sale, pentru cà insusirile si caracterulu mamei i se atribuescu prunculu prin lactare. Si intr'adeveru, nici o dorintia nu e mai santa, decatu, cà fia-care sugatoriu se suga la peptulu mamei sale cu laptele ei, totu-odata si simtiementulu si amórea càtra dens'a.

Esceptiune scusabila dela acésta datorintia santa se póte face numai atunci, candu unele mame suntu silitu a se retrage dela implinirea chiamarei de mama.

Rusíne inse de acele mame, care din caus'a comoditatii, a traiulu usioru, a vanitatii si din alte cause demne de condamnatu, se retragu dela implinirea oficiulu de mama, cu tóte cà natur'a le-a dotatu pentru scopulu acesta cu cualitatile cele mai eminente.

In casurile de necesitate deci trebuie suplinita mam'a prin o doica; dara la alegerea ei nu este totu una, cà cine are se fia doica. Trebuie dar' se fimu la alegerea unui atare individu cu cea mai mare precautiune, trebuie se avemu totu-déun'a in vedere,

cà de-odata cu nutrimentulu i damu sugatoriului si caracterulu si temperamentulu ei.

Caracterulu ei deci, are se fia asiediatu si temperamentulu liniscitu.

In privinti'a laptelui este cunoscutu, cà cu progresarea tempului dela nascere i se schimba si compositiunea lui, si elu este cu atatu mai reu si neaptu, cu catu e mai mare diferinti'a in etate a copilului mamei de alu doicei. Trebuie se vedemu, cá copilulu doicei se fia nascutu cam dintr'unu tempu cu acela, pre carele vré se'lu laptedie. Déca nu ne va succede se aflamu o doica cu caracterulu recerutu; déca nu vomu descoperi in ea acea amóre catra copilulu strainu, pe care o póte avea o mama catra copilulu propriu — pentru-cà intr'adeveru nu este unu sacrificiu micu a avea acea potere de vointia si nisuintia asupr'a sa, de a potea inadusi o patima nedumerita, o indispusetiune a corpului numai si numai, pentru a nu stricá laptele, atunci este mai folositoriu, déca inlocuimu laptele mamei prin o nutrire artificiósá. Prin afectele de ânima ale femeiloru (spaima, mania, frica, dorere) devine laptele ei mai subtîre, mai seracuin zacharu, sarosu, din cari apoi se potu nasce daune periculóse, vomare, diarrhoea, chiaru si convulsioni.

Cu privire la tempulu, càtu si cumu se suga copilulu, se comitu erorile cele mai mari. In dílele prime, pâna candu stomachulu nou-nascutului nu póte suportá si suferi cuantitati mari de lapte, se póte pune copilulu la peptu, de cate-ori plange; mai tardiu inse se se dedea la óre-care regule asia, cà din'a se se laptedie regulatu la fia-care 2—3 óre; ér' nóptea la 3—4 óre. Nu trebuie se se considere peptulu nici-odata cá unu midilocu de impacare pentru copilu, candu acesta plange, fora cá se fia flamendu, ci mai bine se cercetamu caus'a cea adeverata a plan-sului seu. Indata dupa afecte mari séu dupa ostená greea, se nu i se dea copilului nici-odata tîetia. La suptu ambe tîetiele se servésca cu óre care regularitate, schimbandu-se alternative. Tempulu candu se intiercamu copilulu, nu se póte fipsá pentru tóte casurile in unulu si acelasi modu; regula e: cà nici odata se nu intiercamu copilulu atunci, candu i crescu dintii, mai bine e in lun'a a 9-a séu a 10-ea; asisderé daca copilulu este slabu, camu la anulu. Intiercarea se nu urmedie de-odata, ci in timpu de 3—4 septemani, detragündui-se incetu portiunea sa. Ano-tempulu frumosu este fórté avantajiosu, de óre-ce atunci se póte duce baiatulu mai usioru din ochii mamei sale si pentru mai multe díle. Pentru intiercare baiétulu éra se se prepare de timpuriu, dedandu-se si cu alte feliuri de mancari.

Déca mam'a ori doic'a care va fi datu tîetia, ar' capetá menstruatiunea (periodulu) din nou, si acestu procesu prin schimbarea chimicale a laptelui ar' produce conturbari mari in digestiune, atunci se intielege de sine, cà acestu nutrimentu are se fia opritu si in-

locuitu ori prin o doica noua, ori prin nutrire artificiósá.

Asisderea si in casu candu mam'a séu doic'a laptatória ar porni greea din nou, trebuie se incete nesmintitu a mai da tîetia pruncului, cà-ci continuarea laptarei ar fi vetamafória pentru laptatória cá si pentru pruncu.

Decidiendu-se cineva pentru o doica, trebuie se caute la ea, afara de cualitatile susu amentite, inca urmatóriele caractere:

1) Trebuie se fia pre deplinu sanetósá si se poséda titie nu prea grase, elastice si nu pré imflate; muculu (negelulu) se fia prominente si fora de cro-siuni (ulcere). Etatea cea mai corespundietória e între 20—30 ani. Femeile de unu corpu subtile suntu mai de preferitu, decatu femeile cele grase. In genere se preferu femeile dela tíera, precumu si cele ce au mai nascutu odata.

2) Cualitatea si cuantitatea laptelui se fia corespundietória. Mesuri in privinti'a acést'a ne dá gradulu de nutrire alu copilului ei propriu. Etatea laptelui se fia proportionata cu nascerea copilului si mai bine cu 5—6 septemani mai mare decatu mai micu.

In privinti'a nutririi artificióse avemu de a in-registrá urmatóriele:

Principiulu nutririi artificióse e de a se procurá unu lapte, carele ar' semená mai multu cu laptele omenescu. Acestu oficiu are se se indeplínésca cu cea mai scrupulósá conscientiositate si cu cea mai mare grigia.

Laptele nefalsificatu alu vaci are in respectulu acesta renumele celu mai insemnatu, si preparatu pentru scopulu acela, are cea mai mare asemenare cu laptele omenescu. In primele luni ale vietii laptele próspetu de vaca se se amestece cu apa asia, cá in lun'a prima se adaoge la $\frac{2}{3}$ lapte $\frac{1}{3}$ de apa; in lun'a a 2-a si a 3-a $\frac{3}{4}$ lapte si $\frac{1}{4}$ apa, éra in lunile urmatórie se póte dá copilului laptele puru. Laptele asia mestecatú se se indulcésca cu zacharu in proportiune cu celu femeiescu, si se se incaldíesca pâna la o temperatura de 20—30 R°. O sticla preparata anume pentru suptu este fórté de recomendatu. Acésta trebuie tienuta fórté curata si mestecarea laptelui se fia totu-déun'a próspeta, de câte-ori va cere copilulu se suga. Laptele acesta se fia próspetu si curatu si de o cualitate mai buna; laptele ce dá spre innacrire, aduce stricatiuniile cele mai mari.

Lips'a de lapte próspetu, curatu si nefalsificatu, precumu pré de multe-ori se intempla in orasielie cele mari, au adusu omenimea la ide'a de a-si cautá pentru nutrire copilului alte surogate corespundietórie si mai constante. Asia aflamu:

1) Laptele condensatu, carele inse cu tóte cualitatile lui eminente nu ajunge cu laptele de vaca.

2) Sup'a lui Liebig pentru sugatori. Acestu surogatu este usioru de mistuitu si placutu la gustu, merita de aceea tóta considerarea; ea

are inse si partile cele slabe, cà-ci produce de multe-ori vomare si diarrhoe.

3) Farin'a de Nestle pentru copii. Este unu surogatu pré recomandabile pentru prunci; o lingura de faina cu 6 linguri de apa ne ofere unu pasatu, ce se póte dá copiiloru de 2—3 ori in 24 de óre; prin ferberea de 10 linguri de apa cu un'a de faina se póte prepará unu lapte, carele se póte in-trebuin'tiá pentru suptu.

Alte surogate ale tietiei, care de regula producu stricatiunii mari, suntu cafeu'a de ghinda, de ordiu si de Mocc'a. Pasatulu de tóte speciile de faina, pana alba cu lapte, supa etc. Sup'a preparata din carne de vita séu gaina, mai intaiu fóra sare si leguma, in-dulcita si mestecata cu lapte, grisú, urediu, ordiu séu galbinusiu de ou, care ne dá unu surogatu eminente.

In contra datinei de a dá copiiloru se suga din cárpe, in care se inveluescu diversele nutrimente, trebue se se lupte ori-ce omu rationale cu tóta forti'a; acésta metoda produce copiii cei mai neapti pentru viétia. Multe din acestea surogate enumerate aici tre-buiescu cercate si schimbate, pàna ce dà omulu de celu mai bunu si corespondietoriu.

(Va urma).

Nr. 52 — 1877.

Procesu verbale

luatu in siedinti'a ordinaria a comitetului asociat. transilvane, tienuta la 24. Febr. c. n. 1877 sub presidiulu dlui Iacobi Bolog'a, fiendu de facia dnii membrii P. Dunc'a, I. Hanni'a, P. Rosc'a, Ios. St. Siulutiu, I. V. Rusu, V. Romanu, dr. D. Racuciu, I. Cretiu si Dr. A. Brote.

§ 15. D. adv. in Abrudu Basiliu Popu Harsianu asterne actele relative la procesulu portatu in caus'a legatului repausatului Ioanu Piposiu; cere a se esaminá respectivele acte, si pre bas'a acelora, in interesulu adevéruului a se rectificá totu pre aceea cale, pre care s'a si comisú, erórea, ce s'a viritu in raportulu secretariale perlesu la adunarea gener. dein Deva (1874) in respectnlu multiamitei espresé advocatului asociatiunei dr. L. Petco. (Nr. 28, 1877.)

Dn. consiliariu gub. pens. Pav. Dunc'a, cá referente in ast'a causa, arata, pre bas'a acteloru procesuali ce li-a esaminatu, cumu-cà cererea susu-numitului dn. advocatu este pre fundata, fiendu-cà densulu a desvoltatu o energia si desteritate intru adevéru demna de multiamit'a natiunale in caus'a castigarei procesului amentitu. De aceea propune:

Ca comitetulu se esprime recunoscentia dlui advocatu B. Popu Harsianu, si totu odata se i se notifice, cumu-cà acela crede, ca prin recunoscentia espresa, s'au emendatu erórea pretensa de dsa, fóra de a subversá necesitatea si fara de a fi oportunu, ca atare indreptare se se faca si dein partea adunarei generale.

Punenduse cestiunea la discussiune, dn. protopopu I. Hanni'a, formuléza urmatóri'a propunere:

Comitetulu nu afla de oportunu, cá obiectulu dein cestiune, se se sulevedie (a posteriori) la adunarea generale, dar dupa ce acela, dein actele respective, care numai mai tardiu i s'au comunicatu, si-a procuratu convingerea, cumu-cà amentitul dn. advocatu a lucratu cu totu zelulu in interesulu realizarei legatului facutu asoc. de repausatulu I. Piposiu, pentru servitiale si fatigiale considerabile, prestate astu-feliu in interesulu asociatiunei, i se esprime ceea mai cordiale recunoscentia si multiamita.

Dupa discussiuni, presidiulu submite la votare alternativu, ambele propuneri.

Propunerea dlui protopopu I. Hanni'a obtienendu maioritade de voturi, se enuntia de conclusu alu comitetului.

§ 16. Aureliu Cuteanu, subiectu de apoteca in Uniadór'a, cere a-i se aplacidá unu ajutoriu anuale de 200—300 fl. pre a. 1877/8 pentru a poté ascultá studiale farmaciste la vreo universitate. (Nr. prot. 38, 1877.)

Se decide a-i se resolví suplicantelui, cumu-cà comitetulu nepotendu trece preste bugetulu preliminaru de adunarea generale, acumu nu se afla in positiunea de a'i póte acordá ajutoriulu cerutu, se indreptá inse, eventualmente, a concurge, dupa adunarea generale viitória, candu adeca se voru publicá concurse la ajutóriale si stipendiale ce se voru preliminará pre an. 1877/8.

§ 17. Societatea eleviloru de horticultura dela Ferestrau in Bucuresci, cere a-i se tramite gratuitu fói'a asociatiunei pre 1877. (Nr. 43, 1877.)

Se accórdá cererei respective.

§ 18. Se perlege script'a dein 6. Fauru a. c. Nr. pr. 243 a) a directorelui de politia dein Gratiu, dn. Barthof, prin carea se notificá, cumu cà in. locotenia imper. resp. a desfiintiatu societatea rom. de lectura: „Sentinella romana,“ si ca averea aceleia, — afara de chartiele (Schriftstücke) confiscate, — conformu § 45 dein statutele societatei numite, are se se strapuna asociatiunei transilvane.

Se decide: a se recercá amentitul domnu direttore, cá se binevoiéscu a comunicá acestui comitetu, sententi'a respectiva, cumu si unu inventariu despre intrég'a avere a amentitei societati.

§ 19. Secretariatulu raportéza, cumu-cà asociatiunea a primitu dela dlu notariu publicu reg. in Zelau, Balog Károly provocare sub datulu 15. Fauru a. c. Nr. 650, cá se se represente la pertractarea massei remase de Ioanu Kontz pre diu'a de 13. Martiu a. c. la 2 óre dupa amiédi in Girocuta, si ca in urmarea amentitei provocari, presidiulu a recercatu pre advocatulu Georgie Filepp dein Tasnadu, cá se presente si apere interesele asociatiunei la pertractarea dein cestiune. (Nr. 50, 1877.)

Se iea spre scientia cu aprobare.

§ 20. Se presentéza urmatórele producte literarie, donate pre sém'a bibliotecei asoc. si anume:

1) Opulu: A. W. Grube, biografie romane, traduse de N. Petra-Petrescu, ed. Sibiiu 1876.

2) Századok a magyar történelmi társulat közlönye, bros. 2 dein 1877.

Se primesce pre langa expresiunea recunoscintei protocolarie, si se transpunu dlui bibliotecariu spre a se inferi in registrulu bibliotecei asociatiunei.

§ 21. Se presentéza unu operatu incursu in urm'a concursului publicatu dein partea comitetului asoc. sub datulu 15. Ian. 1876 Nr. 43 pentru elaborarea celei mai bune carti de igiena poporale, cu terminulu pana in 31. Dec. 1876.

Operatulu pórtá titlulu:

„Hygien'a poporale, indrumare la o vietuire rationale, cu deosebita privire pentru poporulu romanu.“

Motto: „Uniculu progresu adevératu puternicu nu depinde dela avuti'a naturei, ci dela energi'a omului.“ Buckle Hystory of. Civilisat.

Se predá spre esaminare si opinare Domnului membru ord. alu asoc. Dr. Pav. Vasiciu.

§ 22. Dn. protopopu I. V. Rusu, aduce inainte, cumcá dupa informatiunile ce au venitu aici, in despartimentulu cercuale alu Gherlei (XIII) s'ar' fi facutu o noua compunere respective alegere a subcomitetului, si cá, dupa-ce despre acea stramutare nu s'a facutu aici nici o relatiune, nu se sci nici cine este de presente direttore alu despartimentului, de aceea propune a se cere dela loculu competente informatiuni in acésta privintia, si apoi a se luá dispositiunile ce se voru aflá de lipsa, cá respectivulu subcomitetu se póta satisface oblegamenteloru luete aprá'si conformu regulamentului asoc. (Nr. 51, 1877).

Propunerea se primesce.

Verificarea acestui procesu verbale se concrede domniloru membrii: Dunc'a, Hanni'a, Romanu.

Sibiiu datulu de susu.

Iacobu Bolog'a pentru secret.
presiedinte. Ioane V. Rusu.

S'a perlesu si verificatu, Sibiiu in 26 Febr. 1877.

P. Dunc'a mp. I. Hanni'a mp. V. Romanu mp.

Publicarea baniloru incursi

la fondulu asociat. trans. pre tempulu dela 30. Ianuaru pana la 24. Februaru 1877.

1) Prin dn. canonicu in Blasiu Ioanu Antonelli, s'au tramisu: Dela dn. advocatu in Blasiu, Ludovicu Ciato tacsá de m. ord. pre 187⁵/₆ 5 fl.

2) Prin dn. canonicu in Gherl'a, Stefanu Biltiu s'au tramisu: Dela dn. protop. si parochu in Rusu, Ioane Cristea tacsá restante de m. ord. pre anii 187³/₄, 187⁴/₅ si 187⁵/₆ 15 fl. — Dela dn. professore de teologia in Gherl'a, Eusebiu Cártice tacsá restante de membru ordinariu pre 187¹/₂, 187²/₃, 187³/₄, 187⁴/₅ si 187⁵/₆ 25 fl.

3) Dela dn. professore si direttore preparandiale in Gherl'a, Nicolae Fekete-Negrutiu, tacsá restante de m. ord. pre 187⁴/₅, 187⁵/₆ si 187⁶/₇ 15 fl.

4) Dela dn. proprietariu in Lipov'a Gregoriu Marienescu cá ajutoriu, abdicendu de a mai remanea membru alu asociatiunei 5 fl.

5) Prin dn. cassariu alu despart. cerc. alu Fagarasiului (II) Nicolae Cipu s'au tramesu:

Dela dn. capitanu c. r. Ioane Margineanu tacsá de m. ord. pre 187⁶/₇ 5 fl.

6) Pentru 3 diplome dela dnii George Munteanu, George Poparadu si Ioane Romanu a 1 fl., 3 fl.

7) Dela dn. Ioanu Angyal advocatu in Siemleu tacsá restante pre 187¹/₂, 187²/₃, 187³/₄ si 187⁴/₅ abdicendu de a mai fi membru asociatiunei 20 fl.

Sibiiu in 24 Februaru 1877.

Dela secret. asoc. trans.

Delegatiunea societatii academice romane.

Bucuresci 15 Februaru 1877.

La societatea academica incependu a se formá o biblioteca, sub-scrisulu, cá onoratu cu presiedinti'a acestei societati, vine mai antaiu a aduce omagiurile sale generosiloru donatori cari s'au grabitu a'i oferi colectiunile loru pentru unu scópu atatu de nobile si de utile; totu-odata aduce gloria memoriei repostatului archimandritu Genadiu Popescu, carele dupa mórtea sa i-a lasatu o colectiune de peste 600 volume, opere pretióse de auctori clasici si mai cu séma de ramur'a teologica.

Dara fiindu de mare necesitate, cá societatea se fia totu-odata in curentulu miscarei literarie si scientifice din tíera, sub-scrisulu in fati'a nesuficientiei miidulóceloru in cari se afla societatea spre a'si inavuti bibliotec'a pre catu se cuvine, crede oportunu a face apelu la nobilele simtieminte ale domniloru auctori si tipografi din Romani'a, ca din operile ce voru tipari, se bine-voiésca a trimite macaru cate 2 esemplarie pentru acésta biblioteca, destinata a fi pusa la dispositiunea toturoru ómeniloru de sciintia si de studiu.

Tóte organele de publicitate suntu rogate a reproduce acésta invitatiune.

Ioanu Ghica.

BIBLIOGRAFIA.

Au esitu de sub tipariu: „Bucovin'a," descriere economica insocita de o charta de P. S. Aurelianu. Se afla de vendiare la librariile Socecu, Danielopolu si Szölóssi in Bucuresci.